

Stori Griff

Gweithgareddau Dilynol ar gyfer Athrawon

Mae gweithgareddau dilynol Stori Griff yn rhoi cyfleoedd i ddisgyblion gyflawni canlyniadau dysgu Cyfnod Allweddol 3 o'r Fframwaith ABCh ar gyfer pobl ifanc 7 i 19 oed yng Nghymru. Noder: Nid yw'r gweithgareddau isod yn ddilynol ond yn hytrach yn ddewislen i athrawon.

Gall fod yn ddefnyddiol esbonio wrth y dysgwyr y gallai'r gweithgareddau canlynol ddod â theimladau i'r wyneb neu wneud iddynt feddwl am adegau pan maen nhw wedi bod mewn sefyllfaoedd tebyg. Mae hyn yn rhoi cyfle i'r plant baratoi'n feddyliol ar gyfer y gweithgareddau a gwybod nad oes dim o'i le mewn cael cwestiynau neu deimladau am yr hyn maen nhw'n gweld, yn clywed neu'n darllen.

Stori Griff Gweithgareddau Dilynol	Fframwaith Rhifedd a Llythrennedd	Cysylltiadau â'r Fframwaith ABCh ar gyfer pobl ifainc rhwng 7 a 19 oed yng Nghymru	
		Sgiliau	Ystod
1. Cadw'n Ddiogel	LI(LI)s LI(LI)g LI(LI)c&th	<ul style="list-style-type: none"> • X • Adnabod y cysylltiadau rhwng achos ac effaith • Ffurio barn bersonol a gwneud penderfyniadau gwybodus • Gwrando'n astud, gofyn cwestiynau ac ymateb i bobl eraill • Uniaethu â phrofiadau a theimladau pobl eraill	<ul style="list-style-type: none"> • Gwerthfawrogi teulu a ffrindiau fel ffynhonnell o gymorth i'w gilydd • Deall eu hawliau a'u cyfrifoldebau • Cymryd cyfrifoldeb cynyddol dros gadw'r meddwl a'r corff yn ddiogel ac yn iach • Deall beth y dylid ei wneud neu at bwy y dylid mynd pan na fyddant yn teimlo'n ddiogel
2. Arwyddion Rhybudd Corfforol	LI(LI)s LI(LI)g LI(LI)c&th	<ul style="list-style-type: none"> • Adnabod y cysylltiadau rhwng achos ac effaith • Ffurio barn bersonol a gwneud penderfyniadau gwybodus • Gwrando'n astud, gofyn cwestiynau ac ymateb i bobl eraill	<ul style="list-style-type: none"> • Deall eu hawliau a'u cyfrifoldebau • Cymryd cyfrifoldeb cynyddol dros gadw'r meddwl a'r corff yn ddiogel ac yn iach • Deall beth y dylid ei wneud neu at bwy y dylid mynd pan na fyddant yn teimlo'n ddiogel
3. Dilynwch Eich Greddf	LI(LI)s LI(LI)g LI(LI)c&th	<ul style="list-style-type: none"> • Adnabod y cysylltiadau rhwng achos ac effaith • Ffurio barn bersonol a gwneud penderfyniadau gwybodus • Rheoli gwahanol emosiynau a datblygu strategaethau ar gyfer datrys	<ul style="list-style-type: none"> • Deall eu hawliau a'u cyfrifoldebau • Cymryd cyfrifoldeb cynyddol dros gadw'r meddwl a'r corff yn ddiogel ac yn iach • Deall beth y dylid ei wneud neu at bwy y dylid

Adnoddau Athrawon – Stori Griff

		<ul style="list-style-type: none"> Gofyn am gymorth a chyngor personol	mynd pan na fyddant yn teimlo'n ddiogel
4. Helpu Ffrind	LI(LI)s LI(LI)g LI(LI)c&th	<ul style="list-style-type: none"> Adnabod y cysylltiadau rhwng achos ac effaith Ffurio barn bersonol a gwneud penderfyniadau gwybodus Gwrando'n astud, gofyn cwestiynau ac ymateb i bobl eraill	<ul style="list-style-type: none"> Deall eu hawliau a'u cyfrifoldebau Deall beth y dylid ei wneud neu at bwy y dylid mynd pan na fyddant yn teimlo'n ddiogel. Pwysigrwydd diogelwch personol

1. Cadw'n Ddiogel

Mae'r gweithgaredd hwn yn dilyn gwerau blwyddyn 6 "Stori Griff" gan eich Swyddog Heddlu Ysgolion (SHY). Awgrymir bod y plant yn gwyltio trelar ffilm Stori Griff i'w hatgoffa.

"Stori Griff" – Rhagolwg o Wers Heddlu

https://www.youtube.com/watch?v=1d7feP_07oM

Ar ôl y trelar ffilm, gofynnwch i'r plant os wnaethant sylwi ar y cwestiynau:

A yw'n cael ei baratoi i bwrpas rhyw?

A yw'n dioddef camfanteisio?

Sut arhosodd Griff yn ddiogel?

Archwiliwch i ddealltwriaeth y plant o'r termau 'paratoi i bwrpas rhyw' a 'camfanteisio.' Cyfeiriwch at y diffiniadau a ddefnyddir yng ngwersi'r Swyddogion Heddlu Cymunedol Ysgolion (Adnodd 1a - Diffiniadau).

Paratoi i bwrpas rhyw yw pan mae oedolyn yn bod yn gyfaill i blentyn ac yn ennyn ei ffydd gyda'r bwriad o'i niweidio'n rhywiol.

Camfanteisio ar blentyn yw pan mae rhywun yn dod yn gyfaill i blentyn, yn ei gam-drin, yn cymryd mantais ohono, yn ei baratoi ac yn ei reoli ar gyfer diben rhywiol neu droseddol.

Yn y trelar ar gyfer y ffilm, bydd y plant wedi gweld Mr Thomas, gweithiwr yn y ganolfan hamdden, yn talu sylw arbennig i Griff.

Rhannwch y dosbarth yn grwpiau bach a gofynnwch iddynt ystyried yr arwyddion bod Griff yn anhapus ac yn anghyfforddus.

Beth oedd yr arwyddion bod Griff yn cael ei baratoi at bwrpas rhyw a'i gamfanteisio?

Arwyddion bod Griff yn cael ei baratoi at bwrpas rhyw a'i gamfanteisio

Mr Thomas:

Adnoddau Athrawon – Stori Griff

- *dim ond yn helpu Griff yn ystod y sesiwn ddringo.*
- *rhoi bar siocled yn anrheg i Griff.*
- *cymryd mantais o'r cyfle i fynd â Griff adref.*
- *penderfynu peidio gwrando ar Griff pan ofynnodd am gael mynd adref.*
- *ymddwyn yn grac ac yn ymosodol pan helpodd Huw Griff.*

Yn y stori, mae Griff yn cael ei helpu gan Huw, sy'n annog Griff i ddweud wrth oedolyn mae'n ymddiried ynddo.

Mewn grwpiau, gan ddefnyddio'r templed (Adnodd 1b – Cadw'n Ddiogel), gofynnwch i'r plant gofnodi sut y gallent aros yn ddiogel pe baent mewn sefyllfa debyg i Griff.

Derbyniwch adborth ac atgyfnerthwch strategaethau diogelwch allweddol megis:

- Siaradwch ag oedolyn rydych chi'n ymddiried ynddynt
- Ffoniwch Childline/Meic
- Siaradwch gydag athro neu hyfforddwr
- Arhoswch gyda ffrindiau
- Siaradwch am deimladau
- Gwrthodwch anrhegion gan eraill nad ydych yn eu hadnabod yn dda

Rhannwch gyngor y Swyddogion Heddlu Cymunedol Ysgolion â'r plant:

Os ydych chi'n teimlo'n anghyfforddus neu'n anniogel, byddaf yn dweud wrth oedolyn rwy'n ymddiried ynddo ac yn gofyn am help.

I gloi, gofynnwch i'r plant adnabod 5 oedolyn maen nhw'n ymddiried ynddynt y byddent yn siarad â nhw. Fel cymorth, gall y dysgwyr gwblhau (Adnodd 1c – Help Llaw) er mwyn ystyried pwy a'r rhesymau pam y byddent yn ymddiried mewn rhai oedolion penodol.

2. Arwyddion Rhybudd Corfforol

Trafodwch yr ymatebion sy'n digwydd yn naturiol yn y corff pan mae rhywbeth neu rywun yn gwneud iddynt deimlo'n anniogel gyda'r dysgwyr. Esboniwch y bydd eu corff yn profi ymateb corfforol pan mae rhywun yn teimlo'n anniogel. Mae'r corff yn gwneud hyn er mwyn gwarchod ac amddiffyn. Mae tri math o ymateb corfforol, sef *rhewi*, *ymhladd* neu *redeg*.

Gofynnwch i'r dysgwyr feddwl am adeg pan oeddent yn teimlo'n anniogel.

- Mam neu Dad yn hwyr
- Ar goll mewn siop
- Gwaith cartref
- Corryn yn y bath
- Torri rhywbeth gwerthfawr drwy ddamwain
- Clywed sŵn ganol nos

Nodwch eu sylwadau gan adnabod pa ymateb corfforol a brofwyd ganddynt ar y pryd

Rhannwch y dosbarth yn grwpiau bach a rhowch amlinelliad o gorff i bob grŵp (Adnodd 2 – Amlinelliad o Gorff) i gofnodi'r newidiadau corfforol maen nhw wedi profi pan maen nhw wedi teimlo'n anniogel.

- Calon – curiad y galon yn gyflymach
- Cyhyrau – mynd yn dynnach, teimlo'n dynn
- Dwylo – crynu, chwysu, oer a llaith
- Dannedd/gên – clensio

Adnoddau Athrawon – Stori Griff

- Anadlu – bas, cyflymach
- Stumog – cryndod, poen
- Ceg – sych
- Corff – chwysu

Ailadroddwch fod y rhain yn ymatebion corff normal a'u bod yn digwydd er mwyn helpu i warchod neu amddiffyn rhywun.

Fel arfer, mae pwrpas i deimladau anghyfforddus. Os ydych chi'n sefyll wrth ymyl clogwyn, mae gorbryder yn ymateb emosiynol normal sydd fod rhoi gwybod i ni am berygl.

Gellir gwneud cysylltiad ag Erthygl 19 o Gonfensiwn y Cenhedloedd Unedig ar Hawliau'r Plentyn:

- ✓ Ni ddylech gael eich niweidio, a dylech gael eich gwarchod a'ch diogelu.

Os yw'r ymatebion corfforol hyn yn digwydd ar unrhyw adeg wrth fynd o gwmpas, neu hyd yn oed gyda theulu a ffrindiau, mae angen i ddysgwyr godi eu llais. Mae gan bob plentyn hawl i fod yn ddiogel, ac ni ddylai neb wneud i rywun deimlo'n anniogel neu'n anghyfforddus.

3. Dilynwch Eich Greddf

Esboniwch wrth y plant fod ein teimladau'n bwysig i ni, a thrwy gydol y dydd, byddwn yn profi nifer o deimladau gwahanol.

Gofynnwch i'r plant ystyried sut maen nhw'n teimlo ar hyn o bryd. Cynigiwch rai geiriau (Adnodd 3 – Cardiau Teimladau) ac anogwch y plant i labeli eu teimladau.

• balch	• swil
• llawen	• chwilfrydig
• digynnwrf	• gofidus
• diogel	• cenfigennus
• wedi ymlacio	• chwithig
• trist	• gwirion
• blin	• diolchgar
• diserch	• llawn cyffro

Gofynnwch i'r dysgwyr wneud rhywfaint o ysgrifennu adlewyrchol ac ystyried pam eu bod nhw'n teimlo'r ffordd maen nhw'n teimlo. Gallant hefyd ystyried y canlynol:

- Beth sy'n gwneud iddynt deimlo'n ddiolchgar?
- Beth yw'r tri pheth maen nhw'n ddiolchgar amdanynt?
- Pam eu bod nhw'n teimlo'n drist, yn wirion, llawn cyffro ac ati?
- Pwy sy'n gwneud iddynt deimlo'n hapus, yn ddiogel ac ati?

Esboniwch fod gennym reolaeth dros ein teimladau, ac os yw treulio amser gyda ffrindiau'n gwneud i ni deimlo'n hapus, dylem edrych ar hyn fel strategaeth ymdopi os ydym byth yn teimlo'n drist neu'n unig.

Nid oes rhaid i deimladau rhywun ddibynnu'n llwyr ar amgylchiadau allanol. Yn hytrach, gall dysgwyr gael rhywfaint o reolaeth dros eu teimladau, er waetha'r sefyllfa. Archwiliwch strategaethau ymdopi eraill y gall plant fod yn eu defnyddio ar hyn o bryd er mwyn ymdrin â theimladau anghyfforddus.

Adnoddau Athrawon – Stori Griff

Mae'n bwysig grymuso dysgwyr i gymryd camau ar gyfer gwella'r ffordd maen nhw'n teimlo. Nid yw hyn yn golygu bod yn rhaid iddynt ffrwyno eu hemosiynau neu eu hanwybyddu, ond mae'n golygu y gallant gymryd camau i helpu eu hunain i deimlo'n well.

Anogwch ddysgwyr i nodi eu dewisiadau; siarad â rhywun neu wneud gweithgaredd benodol. Er y gall lliwio helpu un plentyn, gall plentyn arall elwa o chwarae tu fas.

Ewch yn ôl at wers a chynghor y Swyddog Ysgolion:

Os ydw i'n teimlo'n anghyfforddus neu'n anniogel, byddaf yn dweud wrth oedolyn rwy'n ymddiried ynddo ac yn gofyn am gyngor.

4. Helpu Ffrind

Esboniwch wrth y plant y byddant yn trafod set o senarios mewn grwpiau. Anogwch y plant i feddwl sut oedd pob cymeriad yn teimlo a pha gyngor y byddent yn rhoi ar gyfer pob senario. Gwnewch yn siŵr fod y plant yn cael amser i archwilio i'w syniadau ac esbonio eu rhesymau.

Senario 1 – Neithiwr, aeth Ben i'r ymarfer pêl droed ac arhosodd ei hyfforddwr yn yr ystafelloedd newid wrth iddo newid. Nid oedd Ben yn credu bod ei hyfforddwr yn edrych, ond doedd e ddim yn siŵr.

Esboniwch fod gan bawb hawl i breifatrwydd, ac os oes rhywun yn gwneud i rywun arall deimlo'n anghyfforddus, mae'n bwysig dweud wrth oedolyn maent yn ymddiried ynddynt.

Senario 2 – Pan oedd Maya'n chwarae gêm ar-lein, anfonodd chwaraewr arall gais ffrind ati. Gwyddai y byddai'n cael credydau pe bai'n derbyn.

Er ei fod yn braf derbyn ceisiadau ffrind gan bobl nad ydynt yn eu hadnabod ar-lein, esboniwch y dylem ond derbyn ceisiadau ar-lein gan bobl rydyn ni'n eu hadnabod ac yn ymddiried ynddynt all-lein. Os ydyn ni byth yn ansicr, dylem siarad gydag oedolyn rydyn ni'n ymddiried ynddynt.

Senario 3 – Mae Dylan yn cadw derbyn negeseuon ar ei ffôn wrth ei hyfforddwr. Fel arfer, mae'r negeseuon yn ymwneud ag amserau twrnamaint a hyfforddi, ond yn fwy diweddar, mae'r hyfforddwr ond eisiau sgwrsio.

Er ei fod yn braf derbyn negeseuon testun, esboniwch y dylem ddweud wrth oedolyn rydyn ni'n ymddiried ynddynt os oes rhywun yn gwneud i ni deimlo'n anghyfforddus. Hefyd, mae'n bwysig cofio nad yw hi byth rhy hwyr i ddweud.

Senario 4 – Aeth dynes i fyny at Carys tu allan i gatiu'r ysgol neithiwr gan gynnig tiwtora gwaith cartref. Roedd Carys yn gweld mathemateg a gwyddoniaeth yn anodd iawn. Roedd y ddynes yn ymddangos yn gyfeillgar, ac roedd hi'n barod i gasglu Carys o'r ysgol.

Esboniwch nad oes dim o'i le ar rywun yn cynnig help, ond dim ond os yw hyn yn rhywbeth y mae'ch rhiant neu ofalwr wedi cytuno iddo o flaen llaw. Os nad ydych chi'n siŵr, dylech siarad gydag oedolyn rydych chi'n ymddiried ynddynt.

Senario 5 – Arhosodd Toby a grŵp o ffrindiau'n hwyr ar ôl ysgol er mwyn mynd i'r clwb drama. Roedd mam Toby wedi trefnu bod tad Jamie'n casglu'r bechgyn ar ôl iddo orffen. Fodd

Adnoddau Athrawon – Stori Griff

bynag, roedd tad Jamie'n rhedeg yn gwyr, a chynigodd Mr Owens, glanhawr yr ysgol, roi lifft iddynt

Esboniwch fod rhywun yn cynnig help yn rhywbeth caredig i'w wneud, ac mae bod yn gwrtais yn ôl yn deg. Mae'n bwysig iawn gofyn i riant neu ofalwr cyn derbyn lifft gan rywun, a does dim o'i le mewn gwrthod yn gwrtais.

Ewch yn ôl at wers a chyngor y Swyddog Heddlu Ysgolion:

Os ydw i'n teimlo'n anniogel neu'n anghyfforddus, byddaf yn dweud wrth oedolyn rwy'n ymddiried ynddo ac yn gofyn am help.